

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΤΡΙΒΩΝ

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:
«ΧΩΡΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ
ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ»

Ελένη Ανδρικοπούλου*

Εισαγωγή

Η έρευνα με τίτλο «Χωρικές επιπτώσεις των ευρωπαϊκών πολιτικών» ανατέθηκε από το ΥΠΕΧΩΔΕ το 1996, στο πλαίσιο ενός ευρύτερου προγράμματος ερευνών και μελετών της Διεύθυνσης Χωροταξίας, σε ερευνητική ομάδα με επιστημονικό υπεύθυνο τον Γρηγόρη Κανκαλά, Καθηγητή ΑΠΘ, και συντονίστρια την Ελένη Ανδρικοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΑΠΘ. Το ευρύτερο πρόγραμμα του ΥΠΕΧΩΔΕ περιλάμβανε επίσης μελέτες των χωρικών επιπτώσεων των ευρωπαϊκών πολιτικών και προγραμμάτων στις δώδεκα περιφέρειες της χώρας (εκτός Αττικής) καθώς επίσης και έρευνες για τις χωρικές επιπτώσεις επιμέρους τομεακών πολιτικών σε εθνικό επίπεδο. Η συνολική αυτή προσπάθεια εξελίχθηκε στη συνέχεια, μετά την ψήφιση του νόμου για το «Χωροταξικό σχεδιασμό και την αειφόρο ανάπτυξη» της χώρας (Ν. 2742/1999), με την ανάθεση της σύνταξης του γενικού πλαισίου για το χωροταξικό σχεδιασμό και την

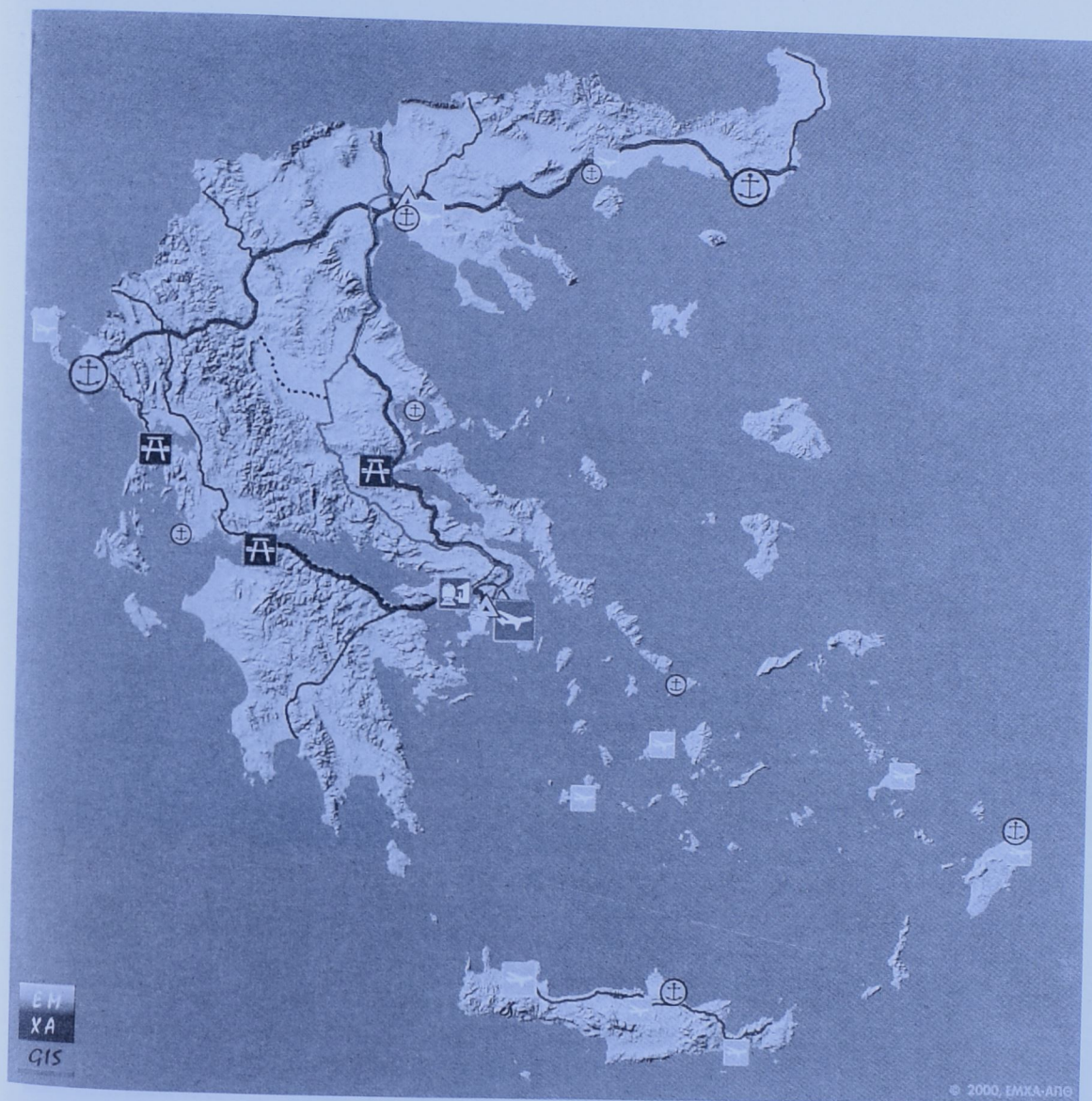
αειφόρο ανάπτυξη σε εθνικό επίπεδο καθώς και χωροταξικών σχεδίων για δώδεκα περιφέρειες της χώρας.

Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάστηκαν στο βιβλίο των Γ. Κανκαλά και Ε. Ανδρικοπούλου (2000), *Χωρικές επιπτώσεις των ευρωπαϊκών πολιτικών*, Θεσσαλονίκη: ΥΠΕΧΩΔΕ / ΑΠΘ.

1. Τα πεδία των
ευρωπαϊκών πολιτικών

Η έρευνα ξεκίνησε με τον εντοπισμό των ευρωπαϊκών πολιτικών και του χαρακτήρα τους από την άποψη των χωρικών επιπτώσεων. Η ανάλυση αυτή οδήγησε στην καταγραφή και επιλογή των πολιτικών, καθώς και στη διαμόρφωση ενός κοινού πλαισίου για την ανάλυσή τους. Βασικές πηγές είναι οι διαδοχικές Συνθήκες που θεμελιώνουν την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και οι χρηματοδοτήσεις που προβλέπονται ανά κατηγορία πολιτικής στον κοινοτικό προϋπολογισμό (διάρθρωση δαπανών). Οι κοινοτικές πολιτικές που

* Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τομέας Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, ΑΠΘ, e-mail: andrikop@estia.arch.auth.gr.

Χάρτης 1.
Μεταφορές.
Χωροθέτηση έργων
εθνικού επιπέδου

Οδικοί άξονες

- Διευρωπαϊκά δίκτυα: Αθήνας - Πάτρα - Αθήνα - Θεσσαλονίκη και Εγνατία οδός
- Έργα σε οδούς πρόσβασης στους μεγάλους οδικούς άξονες, Βόρειος άξονας Κρήτης
- Ζεύξη Ρίου - Αντιρρίου, Μαλλιακού και Ακτίου-Πρέβεζας

Σιδηροδρομικό δίκτυο

- Διευρωπαϊκό δίκτυο σιδηροδρομικών, γραμμή Αθηνών-Θεσ/νίκης
- Κατασκευή νέων γραμμών
- Εκσυγχρονισμός γραμμής Κορίνθου - Πατρών και διαπλάτυνση σιδ. γραμμής Παλαιοφαρσάλου-Καλαμπάκας
- Σιδηροδρομικό συγκρότημα Θηριάς
- Μετρό Αθήνας και Θεσσαλονίκης

Αεροδρόμια

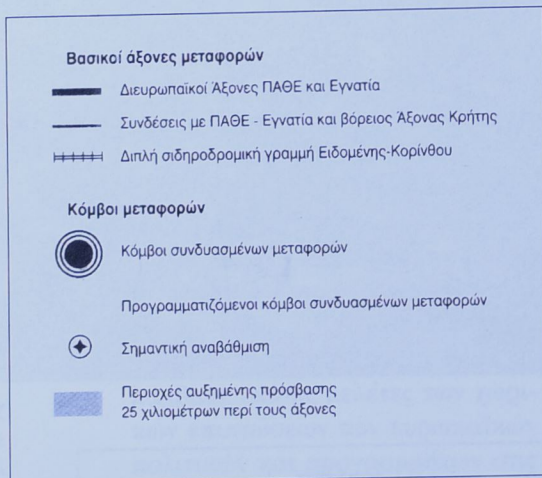
- Αεροδρόμιο Σπατών
- 2 - 5 Έργα σε υπάρχοντα αεροδρόμια (κόστος σε δισ. δραχμές)
- > 5

Λιμάνια

- Ανάπτυξη συνδυασμένων μεταφορών (Ηγουμενίτσα, Ηράκλειο, Πειραιάς)
- 2 - 5 Έργα σε υπάρχοντα λιμάνια (κόστος σε δισ. δραχμές)
- 5 - 10
- > 10

Χάρτης 2.
Μεταφορές. Χωρικές
επιπτώσεις

έχουν σημαντικές χωρικές επιπτώσεις και εξετάστηκαν αναλυτικά είναι οι εξής:

α) Η διαρθρωτική περιφερειακή πολιτική

Χρηματοδοτείται από τα διαρθρωτικά Ταμεία (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΕΓΤΠΕ - Τμήμα Προσανατολισμού, ΧΜΠΑ) και το Ταμείο Συνοχής. Εφαρμόζε-

ται μέσω των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, των Κοινοτικών Προτοβουλιών, πιλοτικών προγραμμάτων και καινοτόμων ενεργειών (μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και δράσεις για τη χωροταξία), ενώ δεν λείπουν και τα μεμονωμένα επενδυτικά έργα, ιδίως στους τομείς των μεταφορών και του περιβάλλοντος (Ταμείο Συνοχής).

β) Η πολιτική μεταφορών

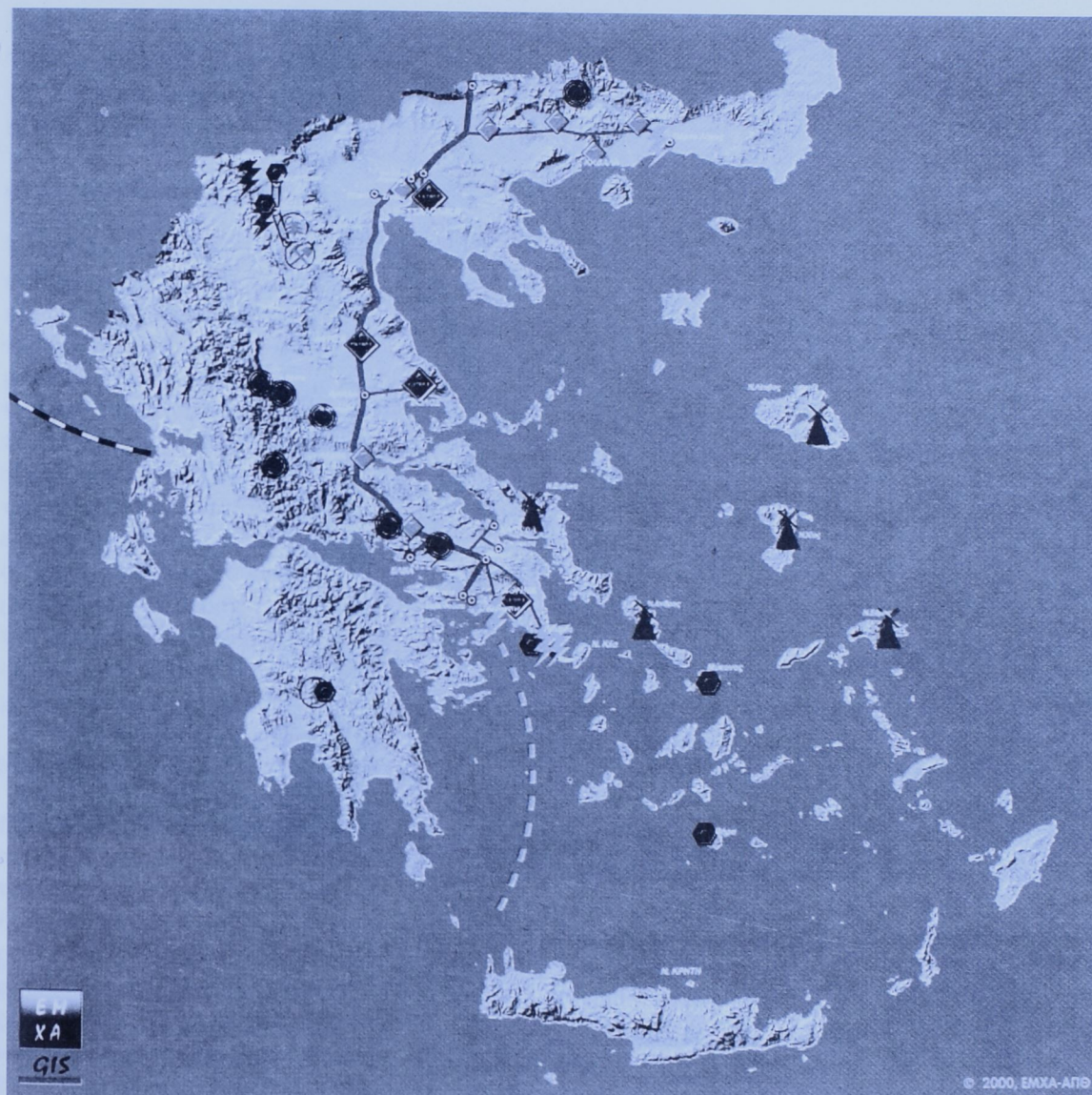
Έχει δύο σκέλη: την κοινή πολιτική μεταφορών, που αφορά μόνο σε θεσμικές ρυθμίσεις, και τα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών, που αποσκοπούν στην ενοποίηση του ευρωπαϊκού χώρου (έχουν ελάχιστη κοινοτική χρηματοδότηση). Στην Ελλάδα, στα πλαίσια της διαρθρωτικής περιφερειακής πολιτικής (δηλ. μέσω των ΚΠΣ), συγχρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ και το Ταμείο Συνοχής οι υποδομές και τα δίκτυα μεταφορών, μεταξύ των οποίων και των διευρωπαϊκών δικτύων.

γ) Η ενεργειακή πολιτική

Αφορά κυρίως σε θεσμικές ρυθμίσεις (αν και στα πλαίσια της Ευρατόμ και της ΕΚΑΧ περιλαμβάνει και κάποιες χρηματοδοτήσεις), ενώ στα πλαίσια των διευρωπαϊκών δικτύων προωθούνται διευρωπαϊκά δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου. Στην Ελλάδα, μέσω των ΚΠΣ, συγχρηματοδοτούνται η παραγωγή και διανομή ηλεκτρικής ενέργειας, το δίκτυο φυσικού αερίου και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

δ) Η αγροτική πολιτική

Έχει δύο βασικά μέρη: την Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ), που περιλαμβάνει θεσμικές ρυθμίσεις στους τομείς της γεωργίας και αλιείας και χρηματοδοτείται από το ΕΓΤΠΕ - Τμήμα Εγγυήσεων (απορροφά το μεγαλύτερο μερίδιο των δαπανών του κοινοτικού προϋπολογισμού), και τη διαρθρωτική πολιτική αγροτικής ανάπτυξης, που χρηματοδοτείται από διαρθρωτικούς πόρους, το ΕΓΤΠΕ - Τμήμα Προσανατολισμού, στα πλαίσια της περιφερειακής πολιτικής.

Δίκτυο Ηλεκτρικής Ενέργειας

- ✓ Διασύνδεση ηλεκτρικών δικτύων Ιταλίας - Ελλάδας
- ✓ Υποβρύχια διασύνδεση Λαυρίου - Κέας
- ⚡ Μονάδες παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος από λιγνίτη
- ~ Δίκτυο τηλεθέρμανσης
- ⊗ Αποκατάσταση λιγνιτωρυχείων
- Εξοπλισμός μονάδων παραγωγής
- ⊕ Περιβαλλοντικές επενδύσεις σε μονάδες παραγωγής

Ήπιες μορφές ενέργειας

- Υδροηλεκτρικά έργα
- ⚓ Αιολικά πάρκα

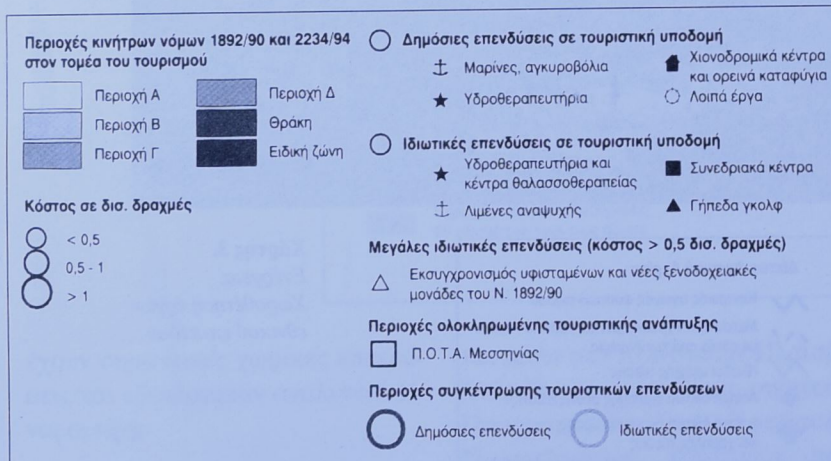
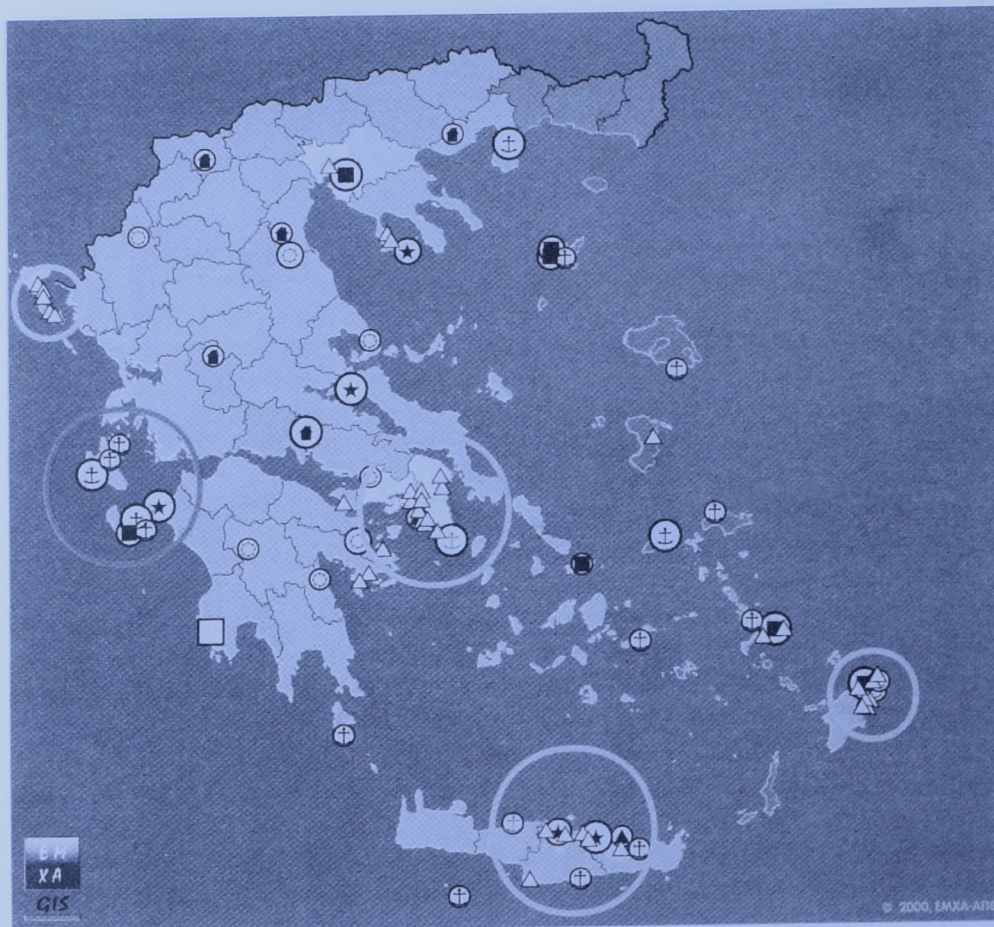
Δίκτυο Φυσικού Αερίου

- ~ Κεντρικός αγωγός φυσικού αερίου
- ~ Μεταφορά Υδροποιημένου Φυσικού Αερίου με πλοία από την Αλγερία
- ~ Κλάδοι υψηλής πίεσης
- ◆ Αστικά δίκτυα διανομής μέσης πίεσης
- ◆ Αστικά δίκτυα διανομής μέσης και χαμηλής πίεσης
- ⚡ Μονάδες παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος από Φυσικό Αέριο

Χάρτης 3.

Ενέργεια.

Χωροθέτηση έργων
εθνικού επιπέδου

χειρήσεων μέσω των εθνικών καθεστώτων ενισχύσεων συναρτάται με τις ευρωπαϊκές πολιτικές για τη βιομηχανία και τις επιχειρήσεις.

στ) Η περιβαλλοντική πολιτική

Αφορά κυρίως σε θεσμικές ρυθμίσεις και μόνο ένα μικρό μέρος του κοινοτικού προϋπολογισμού προβλέπει δαπάνες στον τομέα του περιβάλλοντος. Η κύρια κοινοτική χρηματοδότηση στον τομέα του περιβάλλοντος προέρχεται από διαρθρωτικούς πόρους, και συγκεκριμένα από το Ταμείο Συνοχής και τα άλλα διαρθρωτικά ταμεία στα πλαίσια της διαρθρωτικής περιφερειακής πολιτικής.

ε) Η πολιτική ανταγωνισμού και κρατικών ενισχύσεων

Αφορά σε θεσμικές ρυθμίσεις, οι οποίες επιτρέπουν στα κράτη-μέλη να ασκούν εθνικές πολιτικές στήρι-

ξης των επιχειρήσεων, κατ' εξαίρεση των κανόνων ανταγωνισμού, και να παρέχουν κρατικές ενισχύσεις τριών τύπων: περιφερειακές, κλαδικές και οριζόντιες ενισχύσεις. Η δυνατότητα χρηματοδοτικής στήριξης των επι-

2. Η διερεύνηση των χωρικών επιπτώσεων σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο

α) Σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Το κύριο ερώτημα που τίθεται στο επίπεδο της Ε.Ε. είναι αν οι κοινοτικές πολιτικές συνεισφέρουν πράγματι στην επίτευξη της συνοχής και στη μείωση των ανισοτήτων ή επιτρέπουν να υπάρξουν αντίρροπες δυνάμεις που αυξάνουν το χάσμα μεταξύ των περιφερειών της Ευρώπης συγκεντρώνοντας την ανάπτυξη στις ήδη αναπτυγμένες περιοχές. Η διερεύνηση των χωρικών επιπτώσεων της περιφερειακής πολιτικής της Ε.Ε. και των άλλων κοινοτικών πολιτικών αφορά κυρίως στην κατανομή των χρηματοδοτήσεων στα κράτη-μέλη.

β) Σε εθνικό επίπεδο

Για την Ελλάδα το κρίσιμο ερώτημα που τίθεται είναι η συμπληρωματικότητα της εφαρμογής του ΚΠΣ και των λοιπών κοινοτικών πολιτικών. Η διερεύνηση των χωρικών επιπτώσεων αφορά τόσο στην κατανομή των πόρων μεταξύ των περιφερειών, όσο και κυρίως στις χωροθετήσεις των σημαντικότερων έργων εθνικού επιπέδου και το χωροταξικό σχεδιασμό.

Σε εθνικό επίπεδο εμφανίζονται δύο διαπλοκές: α) μεταξύ ευρωπαϊκής και εθνικής πολιτικής: οι εθνικές πολιτικές έχουν ενσωματωμένες τις ευρωπαϊκές διαστάσεις, εφόσον υπάρχει ένα τμήμα κοινό (η ευρωπαϊκή νομοθεσία έχει ενσωματωθεί στην εθνική νομοθεσία), και β) μεταξύ κοινοτικής περιφερειακής πολιτικής και λοιπών κοινοτικών πολιτικών: οι χωρικές επιπτώσεις της πρώτης μέσω των ΚΠΣ συναρτώνται με τις χωρικές επιπτώσεις των άλλων πολιτικών.

Ειδικότερα, ο μηχανισμός μέσα από τον οποίο φτάνουν οι χωρικές επιπτώσεις της περιφερειακής πολιτικής σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο είναι τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (ΚΠΣ), τα οποία υλοποιούν εθνικές προτεραιότητες και στρατηγικές επιλογές. Παράλληλα με τα ΚΠΣ, εφαρμόζονται σε εθνικό ή άλλο κατώτερο επίπεδο οι κοινοτικές πρωτοβουλίες και οι καινοτόμες ενέργειες που χρηματοδοτούνται από τα διαρθρωτικά Ταμεία και αποφασίζονται με πρωτοβουλία της Επιτροπής. Σε χώρες όπως η Ελλάδα, που καλύπτονται εξ ολοκλήρου από το στόχο 1, τα ΚΠΣ αποτελούν εθνικά αναπτυξιακά προγράμματα και περιέχουν σημαντικές επιμέρους πολιτικές που έχουν ισχυρές διαπλοκές με αντίστοιχες κοινοτικές πολιτικές (αγροτική πολιτική, μεταφορές, έρευνα και τεχνολογία κ.λπ.).

3. Η ανάλυση και παρουσίαση των χωρικών επιπτώσεων ανά πεδίο πολιτικής

Η ανάλυση των χωρικών επιπτώσεων ξεκίνησε από την παρουσίαση των στόχων και του περιεχομένου της διαρθρωτικής περιφερειακής πολιτικής. Στα πλαίσια της διερεύνησης των χωρικών επιπτώσεων της πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο εξετάστηκαν: οι υπάρχουσες περιφερειακές ανισότητες, η συγκέντρωση των πόρων στις περιφέρειες με τα μεγαλύτερα προβλήματα ανάπτυξης, η κατανομή των διαρθρωτικών ενισχύσεων στα κράτη-μέλη και στις περιφέρειες, καθώς και η επιρροή των κοινοτικών πρωτοβουλιών και των καινοτόμων ενεργειών. Σε εθνικό επίπεδο, η ανάλυση επικεντρώθηκε αφενός στην περιφερειακή κατανομή

των πόρων του περιφερειακού σκέλους 1994-1999 στις κατηγορίες της τεχνικής, παραγωγικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής υποδομής (με βάση μελέτη του ΚΕΠΕ αξιολόγησης των ΠΕΠ του ΚΠΣ 1994-1999), και αφετέρου στις χωρικές επιπτώσεις του συνόλου των Α' και Β' ΚΠΣ, και συγκεκριμένα στην περιφερειακή κατανομή των πόρων σε βασικές κατηγορίες παρεμβάσεων (με βάση στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από τις μελέτες των χωρικών επιπτώσεων των ευρωπαϊκών πολιτικών στις 12 περιφέρειες της χώρας - εκτός Αττικής).

Η ανάλυση αυτή είναι κατά κάποιον τρόπο εισαγωγική, διότι λόγω της διαπλοκής περιφερειακής και λοιπών κοινοτικών πολιτικών η αναλυτική διερεύνηση των χωρικών επιπτώσεων των Α' και Β' ΚΠΣ επιχειρήθηκε, όπως θα δούμε στη συνέχεια, ανά βασικό πεδίο πολιτικής.

Η ανάλυση και παρουσίαση των χωρικών επιπτώσεων των λοιπών πολιτικών (μεταφορών ενέργειας, αγροτική, ανταγωνισμού-βιομηχανίας και τουρισμού, περιβάλλοντος) ακολούθησε ένα ενιαίο πλαίσιο, μια κοινή δομή παρουσίασης (δέκα σημείων) για όλα τα πεδία πολιτικής. Τα αποτελέσματα αυτής της ανάλυσης έδωσαν μια συνολική, σύνθετη και πολύμορφη εικόνα για τις χωρικές επιπτώσεις ανά πεδίο πολιτικής σε ευρωπαϊκό και ιδίως σε εθνικό επίπεδο. Θα προσπαθήσουμε να συνοψίσουμε στη συνέχεια ορισμένα γενικά συμπεράσματα, ακολουθώντας την κοινή δομή παρουσίασης των πολιτικών.

α) Παρουσίαση των ευρωπαϊκών πολιτικών που εντάσσονται σε κάθε πεδίο

Υπάρχουν συχνά περισσότερες από μία πολιτικές που εμπλέκονται ανά

πεδίο πολιτικής (π.χ. στο πεδίο της αγροτικής πολιτικής εντάσσεται η κοινή αγροτική πολιτική και η διαρθρωτική πολιτική αγροτικής ανάπτυξης, ή στο πεδίο της πολιτικής ανταγωνισμού-κρατικών ενισχύσεων η πολιτική για τη βιομηχανία, η πολιτική για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, η πολιτική ανταγωνισμού, οι επιτρεπόμενες κρατικές ενισχύσεις), η κάθε μια από τις οποίες έχει τις δικές της απαιτήσεις και προδιαγραφές.

β) Χωρικές επιπτώσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, μεταξύ των πολιτικών και των πεδίων πολιτικής εμφανίζονται συχνά αντικρουόμενες χωρικές επιπτώσεις. Αυτό είναι ιδιαίτερα έντονο μεταξύ των ισχυρά χρηματοδοτούμενων πολιτικών, της κοινής αγροτικής πολιτικής (ΚΑΠ) και της διαρθρωτικής πολιτικής (π.χ. μεταξύ των χωρών που ωφελούνται περισσότερο από την ΚΑΠ είναι η Γαλλία και η Δανία, ενώ από τις χώρες συνοχής η Πορτογαλία έχει καθαρή ζημία), αλλά ισχύει εξίσου και για τις άλλες πολιτικές (η πολιτική ανταγωνισμού π.χ. επιτρέπει κρατικές ενισχύσεις στη βιομηχανία στα πλαίσια των εθνικών περιφερειακών πολιτικών, ρύθμιση από την οποία επωφελούνται όλες οι χώρες).

γ) Μέγεθος χρηματοδότησης και φυσικό αντικείμενο στην Ελλάδα

Η χρηματοδότηση των πολιτικών σε εθνικό επίπεδο προέρχεται από τα τομεακά και περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα που έχουν ενταχθεί στα Α' και Β' ΚΠΣ (πληρωμές του Α' ΚΠΣ 1989-1993 και δεσμεύσεις του Β' ΚΠΣ 1994-1999), καθώς και στα έργα του Ταμείου Συνοχής και των σχετικών κοινοτι-

κών πρωτοβουλιών (των αντίστοιχων περιόδων). Εξάιρεση αποτελεί το πεδίο της αγροτικής πολιτικής όπου το ύψος των πόρων της ΚΑΠ (εισοδηματικές ενισχύσεις και μέτρα προστασίας – Τμήμα Εγγυήσεων ΕΓΤΠΕ) ανέρχονται στην Ελλάδα στο 70% περίπου των συνολικών κοινοτικών πόρων και αποτελούν του 40-45% του συνολικού αγροτικού προϊόντος της χώρας.

δ) Χωροθέτηση έργων και περιοχές εφαρμογής

Για κάθε πολιτική εντοπίστηκαν τα έργα εθνικού επιπέδου (π.χ. για την πολιτική μεταφορών, τα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών και οι σημαντικότερες παρεμβάσεις σε λιμάνια, αεροδρόμια κ.λπ.) ή ανάλογα οι περιοχές εφαρμογής της πολιτικής (π.χ. για τη βιομηχανία, οι περιοχές κινήτρων των αναπτυξιακών νόμων ή οι φθίνουσες βιομηχανικές περιοχές). Η αποτύπωση της πληροφορίας σε χάρτες έδειξε το «χωροταξικό σχέδιο» που απεικονίζει το αποτέλεσμα του σχεδιασμού κάθε πολιτικής σε εθνικό επίπεδο.

ε) Συνέργια με άλλες ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές, και στ) Μελλοντικές τάσεις (Agenda 2000 και Ευρωπαϊκό Σχέδιο Χωρικής Ανάπτυξης)

Ένα σημαντικό τμήμα της έρευνας αφιερώθηκε στη διερεύνηση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των εθνικών και των κοινοτικών πολιτικών σε ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο πολιτικών (της συνέργιας κάθε πολιτικής με τις άλλες πολιτικές), καθώς και στη διερεύνηση των μελλοντικών τάσεων όπως παρουσιάζονται από τις σχετικές αναλύσεις των πολιτικών που

έγιναν στα πλαίσια της Ατζέντα 2000 και του Ευρωπαϊκού Σχεδίου Χωρικής Ανάπτυξης (ΕΣΧΑ).¹

ζ) Χωρικές επιπτώσεις σε εθνικό επίπεδο

Οι χωρικές επιπτώσεις σε εθνικό επίπεδο κάθε πεδίου πολιτικής αναλύθηκαν ως προς τρεις συνιστώσες:

1. *Αναπτυξιακή συνιστώσα* (ισότητα πρόσβασης στις παραγόμενες υποδομές, στην καινοτομία και τις γνώσεις). Η αναπτυξιακή συνιστώσα αναφέρεται στον έλεγχο του κατά πόσο εξασφαλίζεται ισότητα πρόσβασης στις νέες παραγόμενες υποδομές καθώς και στην καινοτομία και τις γνώσεις που συνδέονται με τη συγκεκριμένη πολιτική.

2. *Χωρική συνιστώσα* (ισορροπία του συστήματος οικισμών και οργάνωση του αγροτικού χώρου και της υπαίθρου). Η χωρική συνιστώσα αναφέρεται στον έλεγχο του κατά πόσο το συγκεκριμένο πεδίο πολιτικής συνεισφέρει στην ισορροπία του δικτύου των οικισμών και στην οργάνωση του αγροτικού χώρου και της υπαίθρου.

3. *Περιβαλλοντική συνιστώσα* (διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς). Η περιβαλλοντική συνιστώσα αναφέρεται στον έλεγχο του κατά πόσο εξασφαλίζεται η διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Οι χωρικές επιπτώσεις αποτυπώθηκαν σε σειρά χαρτών, στους οποίους συνοψίζονται τα συμπεράσματα και των τριών συνιστωσών.

1. Το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Χωρικής Ανάπτυξης εγκρίθηκε από το Άτυπο Συμβούλιο Υπουργών Χωροταξίας και Περιβάλλοντος της Ε.Ε. (Πότσταμ 1999). Στην ελληνική μετάφραση (έκδοση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2001) αποδόθηκε ως ΣΑΚΧ – «Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινού Χώρου».

Εξετάζοντας όλες τις πολιτικές μαζί, διαπιστώνουμε ότι ένα μεγάλο μέρος των παρεμβάσεων ακολουθεί τις υπάρχουσες συγκεντρώσεις δραστηριοτήτων και πληθυσμού (π.χ. τα δίκτυα μεταφορών και ειδικά η ΠΑΘΕ, το δίκτυο φυσικού αερίου, οι χωροθετήσεις μεγάλων βιομηχανικών ή τουριστικών επενδύσεων που ευνοούν τις ήδη αναπτυγμένες περιοχές, ιδιαίτερα τα δύο μητροπολιτικά κέντρα και τις μεγάλες πόλεις). Άλλες παρεμβάσεις εκφράζουν περισσότερο στόχους ισότητας, ισορροπίας και προορασίας (π.χ. ο άξονας της Εγνατίας, η ανάπτυξη των ήπιων μορφών ενέργειας στα νησιά του Αιγαίου, την Εύβοια και την Κρήτη, η πολιτική κινήτρων και η πολιτική ανασυγκρότησης φθινουσών περιοχών, οι δημόσιες επενδύσεις σε τουριστική υποδομή, τα έργα προορασίας περιβάλλοντος στις περιοχές των θερμοηλεκτρικών σταθμών Κοζάνης-Πτολεμαΐδας και Μεγαλόπολης, τα έργα ύδρευσης, αποχέτευσης και βιολογικού καθαρισμού σε σειρά από μικρές και μεσαίες πόλεις).

η) Συμβολή στην υλοποίηση τριών βασικών στόχων του ΕΣΧΑ: συνοχή - βιωσιμότητα - ανταγωνιστικότητα

Η συμβολή των πολιτικών στην υλοποίηση του στόχου της συνοχής (όσον αφορά ειδικότερα στην εισοδηματική σύγκλιση, την αύξηση της απασχόλησης και καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, και την άρση της γεωγραφικής απομόνωσης) είναι αμφίρροπη. Κάποιες πολιτικές ή μάλλον κάποιες πλευρές των πολιτικών έχουν θετι-

κά αποτελέσματα στη συνοχή και άλλες αρνητικά. Σε κάθε περίπτωση πάντως οι επιπτώσεις είναι έμμεσες και τα θετικά αποτελέσματα, όταν υπάρχουν, έχουν περισσότερο την έννοια ότι δημιουργούν τις προϋποθέσεις για θετική πορεία παρά ότι επιλύουν άμεσα προβλήματα. Το ίδιο αμφίρροπη είναι και η συμβολή των πολιτικών στην υλοποίηση των άλλων δύο στόχων, της βιωσιμότητας και της ανταγωνιστικότητας. Οι θετικές επιπτώσεις είναι και πάλι έμμεσες και εμφανίζονται μόνο και εφόσον τα επιμέρους μέτρα ενσωματώνουν την περιβαλλοντική διάσταση ή δημιουργούν ευνοϊκό πλαίσιο για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας.

θ) Προτάσεις βελτίωσης της πολιτικής από ευρωπαϊκή και εθνική άποψη, και
ι) Δείκτες παρακολούθησης των εξελίξεων της πολιτικής

Τέλος, η ανάλυση των πολιτικών ολοκληρώνεται με την παρουσίαση προτάσεων που επιχειρούν αφενός να βελτιώσουν τις επιπτώσεις κάθε πολιτικής και να εξισορροπήσουν τα αρνητικά και θετικά ενδεχόμενα της μελλοντικής εξέλιξής της, και αφετέρου να επιτρέψουν τη συστηματική παρακολούθηση των χωρικών επιπτώσεών της μέσω σειράς δεικτών και βασικών μεγεθών.

Επίλογος

Κλείνοντας αυτή την παρουσίαση θα πρέπει να υπογραμμίσουμε τη σημασία που έχουν αποκτήσει τα

σχετικά θέματα στα πλαίσια της αναβάθμισης της χωροταξικής συζήτησης στην Ε.Ε. (π.χ. το Ευρωπαϊκό Σχέδιο Χωρικής Ανάπτυξης αναφέρεται ρητά στη σημασία και τις επιπτώσεις των ευρωπαϊκών πολιτικών για τη χωρική ανάπτυξη της Ευρώπης) αλλά και τη δυνατότητα της χωροταξίας να προσφέρει ένα συνολικό πλαίσιο για την ολοκλήρωση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας όλων των άλλων ευρωπαϊκών πολιτικών, ενσωματώνοντας την έννοια και το περιεχόμενο της χωρικής ανάπτυξης.

Ταυτότητα έρευνας

Η ερευνητική ομάδα είχε επιστημονικό υπεύθυνο τον Γρηγόρη Καυκαλά, Καθηγητή ΑΠΘ, και συντονίστρια την Ελένη Ανδρικοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΑΠΘ. Οι παρακάτω επιστήμονες ως ερευνητές, σύμβουλοι ή συνεργάτες συμμετείχαν σε διάφορες φάσεις της έρευνας: Παναγιώτης Κ. Ιωακείμης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, Μαρία Κάικα Αρχιτέκτων ΕΜΠ, PhD Γεωγραφίας (Oxford), Νίκος Κομνηνός, Καθηγητής ΑΠΘ, Αντώνης Κουρτάλης, Τοπογράφος Μηχανικός ΑΠΘ, Αρτέμης Κούρτεσης, Οικονομολόγος, Στέλεχος ΥΠΕΞ, Λότης Λαμπρινίδης, Καθηγητής Παν. Μακεδονίας, Μαρία Λογοθέτη, Οικονομολόγος, Ναπολέων Μαραβέγιας, Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, Γιώργος Μέρμηγκας, Οικονομολόγος, Βασιλική Τόμπρου, Πτυχιούχος Τμήματος Αστικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης Παντείου, Σταμάτης Τσιακίρης, Χωροτάκτης, Γενικός Διευθυντής Νομαρχίας Χαλκιδικής, Δημήτρης Φουτάκης, Οικονομολόγος, Πτυχιούχος Ινστιτούτου Αστικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης Παντείου.